

Nejasnost je odporna

MATJAŽ POTRČ

POVZETEK

Brezmejnost je nasploh pripoznana kot značilnost nejasnosti. In brezmejnost prinaša odpornost. Tako je nejasnost odporna.

Horgan trdi, da je prevrednotenje edini tekmeč spoznavnemu pristopu. Prevrednotenje pa določa nejasnost. Tako morajo biti vsi tekmeči spoznavnemu pristopu odporni. Spoznavni pristop pa, kot izhaja že iz njegovega imena, neguje spoznavno odpornost.

ABSTRACT

VAGUENESS IS ROBUST

Boundarylessness is widely recognized as characteristic for vagueness. But boundarylessness brings robustness with it. So vagueness is robust.

Horgan claims that transvaluationism is the only alternative to epistemicism. And transvaluationism is determined by robustness. So all alternatives to epistemicism must be robust. Whereas epistemicism, as its name suggests, harbors epistemic robustness.

1. Brezmejnost je nasploh pripoznana kot značilnost nejasnosti

Najprej bom očrtal nejasnost, temu pa bo sledila kratka določitev brezmejnosti.

1. Kaj je nejasnost? Odseki sorites: kup.

Nejasnost uvaja uporaba predikatov, kot so reven in bogat, plešast in lasat. Še bolj običajen primer nejasnosti predstavlja kup. Zagata s kupom je ta, da ni mogoče določiti natančnega števila zrn, pri katerih se prgišče spremeni v kup. Mar kup vznikne pri 5.000 zrnih ali pa so morda dovoj tri zrna, da smo soočeni s kupom?

Sorites je ime za kup. Izraz lahko razumemo kot kup, ki je sestavljen iz zrn, ali pa zopet kot kup sklepanj *modus ponens*. Niz sorites vpeljemo tako, da pričnemo z enim zrnem. Če eno samo zrno ne tvori kupa, potem se zdi upravičeno sklepati, da kupa ne tvorita niti dve zrna. In res je, da eno zrno ne tvori kupa. Tako lahko sklepamo, da tudi dve zrna ne tvorita kupa. Kar predstavimo v obliki *modus ponens*:

$p \rightarrow q, p \vdash q$

kjer stoji p za "Eno zrno ne naredi kupa" in stoji q za "Dve zrna ne naredita kupa".

Tako pridemo do sklepa, da dve zrnj ne tvorita kupa. S ponavljanjem sklepanja *modus ponens* od dveh k trem zrnjom ugotovimo, da tri zrna ne tvorijo kupa. Prav lahko nadaljujemo in razprostrimo niz, vse dokler ne dosežemo 10.000 zrn ali pa še več. Formalno sklepanju ni kaj očitati, saj eno zrno *ni* kup, z vsakim *modus ponens* pa to ugotovimo še za naslednje zrno v nizu. Vendar se zdi, da 10.000 ustreznih postavljenih zrn *je* kup. Sklepanje po soritesu pa to zanika.

Sodba o prvem primeru se zdi odločilna za celoten niz sorites. S pomočjo ponovljenih *modus ponens* se ta sodba razširi čez ves niz, ne glede na njegovo dolžino. Če pričnemo z enim samim zrnjom, bomo prišli do sklepa, da 10.000 zrn še ni kup. Če pa pričnemo z 10.000 zrnji, bomo imeli kup. Z odvzemanjem posamičnih zrn in ob uporabi *modus ponens* bomo prišli do položaja, v katerem bomo za eno zrno trdili, da je kup. Pri nizu sorites tako pridemo do dveh ravno nasprotujočih si nizov, v tem smislu, da vsakemu posameznemu koraku v nizu pripadata protislovni semantični vrednosti. Oglejmo si torej takšen niz.

	Ni kupa	Kup
Število zrn:	1,2,.....	10.000
Začetek na levi	Resnično →.....	← Neresnično
Začetek na desni	Neresnično →.....	← Resnično

Če začnemo na levi, je prvi element v nizu *resničen*. Pri začetku na desni pa bo ta isti element *neresničen*, kajti sedanja trditev bo, da eno zrno tvori kup. Isto se bo zgodilo, če začnemo na desni, z elementom z dovolj bogato številko, da imamo kup. Začenši z desne, bo resnično, da 10.000 zrn tvori kup. Neresnično pa bo, da eno zrno tvori kup.

Semantično vrednost celega niza vodi prvi element, s katerim pač pričnemo. To semantično vrednost nato po parih razširi ponavljajoča se uporaba *modus ponens* po vsem nizu, kolikor dolg naj že bo. Vzemimo zrno številka 73. Pritisk z leve bo zaznamoval trditev "73 zrn tvori kup" za neresnično. Ista trditev pa bo resnična kot posledica pritiska z desne strani niza. Tako bo trditev o zrcu 73 neresnična in resnična *iz različnih zornih kotov*, t. j. glede na to, ali jo dosežemo z leve ali pa z desne strani. V kolikor dopustimo hkratno učinkovanje teh zornih kotov, se soočimo s protislovjem. Vsako posamično zrno bo obenem v oporo resničnim in neresničnim trditvam. Od kod pride protislovje? Iz brezmejnosti.

2. Brezmejnost

Če bi obstajala docela določena ločnica, ki bi v nizu opredelila začetno točko kupa, ne bi bilo protislovja. Mar res?

Predpostavimo, da se prične kup s 73 zrnji. V tem primeru ne bi bilo nejasnosti. Vse zbirke zrn pred odločilnim številom ne bi predstavljale kupov, dočim ko bi zbirke zrn, ki sledijo tej številki, bile kupi. Mar bi to odpravilo moč soritesovih odsežnih pritiskov z leve in z desne? Ne zdi se tako. Če začnemo s trditvijo, da eno zrno ne tvori kupa, ter nadaljujemo z *modus ponens*, nas bo to privedlo k sklepu, da 10.000 zrn ne tvori kupa. 73 zrn bo vključenih v negativni primer.

Kaj naj to pomeni? Pomeni, da *ni meje* med začetno vrednostjo v nizu sorites in med nasprotno mejo. Razlog za to je enostaven: čez cel niz sorites se razprostira zgolj ena vrednost, ki drugi vrednosti ne pušči prostora, da bi se pojavila. Če pričnemo s predikatom "ni kupa" v primeru enega samega zrna in nadaljujemo s sklepanjem sorites, bo predikat "ni kupa" ostal celo za števila zrn *n*, ki daleč presegajo našo zdravo-razumsko sodbo, kje se kup že prične. Isti postopek ostane, če pričnemo z desne. Sedaj

bo predikat nasproten, namreč "kup", ter se bo od 10.000 zrn raztezal vse do enega zrna. To je *negativni* primer brezmejnosti v nizu sorites, ki se prične z enolično razširivijo začetne vrednosti čez cel niz, ne glede na njegovo dolžino.

Opazili smo, da negativna brezmejnost razširi začetni predikat čez cel niz, tako da so vsakemu posamičnemu primeru pripisane z nasprotnih strani niza protislovne semantične vrednosti. To velja za semantično nasprotno si predikate (kup/ni kup, plešast/lasat, reven/bogat), ki obeležujejo nejasne predikate.

Na drugi strani pa opazimo, da se soritesov pritisk začne s primeri, kjer je pripis semantične vrednosti nedvomno resničen, in se konča z jasnimi primeri, kjer je pripis neresničen, v sredini pa je nekaj nedoločenih primerov. To je *pozitivna* brezmejnost, ki nas bo tu zanimala. Če začnemo z desno stranjo niza sorites, je resnična trditev, da tvori 10.000 zrn kup. To še velja za 9.999 zrn in za več naslednjih primerov. Prav gotovo pa se zdi, da je trditev neresnična za dve ali pa za eno zrno. Ta pripis semantičnih vrednosti, ki se v nizu razlikujejo, vodi zdravi razum in nič več v parih potekajoči pritiski soritesovih *modusov ponensov*. Enostavno lahko *vidimo*, da so na eni strani niza primerki kupov, ter da so na drugi strani niza jasni primerki, ki ustrezajo predikatu "ni kupa". V sredi niza pa so primeri, kjer morda ni določeno, ali gre za kupe ali pa tudi ne. To vpelje *pozitivno* brezmejnost, kot jo pač premerjamo z merili zdravega razuma. Ker sledi pripis predikatov merilu zdravega razuma, moramo slednje dojeti z vso resnostjo, ko razpravljamo o nejasnih predikatih.

Ta splošni pogled na nejasnost, ki ga obeležuje zdravi razum, je temelj *pozitivnemu* določanju brezmejnosti v naslednjem smislu. (1) Na začetku niza sorites so resnične trditve; (2) na koncu niza sorites so neresnične trditve; (3) ni določnega dejstva o prehodu od ene k drugi vrsti trditve. (Horgan, 1998) V nizu torej pride do spremembe semantičnih vrednosti, vendar pa ni določene točke prehoda med različnimi vrednostmi teh trditve.

Pozitivna določitev brezmejnosti sledi širši perspektivi, ki je bližja naši praksi pripisa resničnosti odsekom, ki vsebujejo nejasne predikate. Ker se ta perspektiva ozira na večje dele niza ter svoje sodbe oblikuje ob pogledu na zbirko zaporednih primerov (ne pa le po parih), ji lahko rečemo *kolektivistična* perspektiva. Na drugi strani pa stroga negativna določitev brezmejnosti po parih sledi, če naj tako rečemo, *individualistični* perspektivi.

Ni težko opaziti, da individualistična in kolektivistična perspektiva s seboj prinašata različne semantične standarde, ki jih ni mogoče zadovoljiti obenem. Z individualizmom povezana perspektiva brezmejnosti je negativna: ni meje, kajti le ena vrednost (resničnost ali neresničnost) obvladuje celotni niz. Perspektiva brezmejnosti, ki je povezana s kolektivismom, je pozitivna: ni *določne* meje v nizu, čeprav se spremeni semantična vrednost, ko se niz odvija. Individualističnim in kolektivističnim standardom ni mogoče obenem ustreči, kajti slednji postavljajo spremembo v nizu, kjer prvi ne dopuščajo nikakršne spremembe. Prav tako obstaja neposredno protislovje pri semantičnem pripisu za vsak element v istem nizu, katerega pobudita protistavljena si individualistična začetka ter sunka, ki od le-teh izvirata. Tako ima brezmejnost dva pola, negativnega in pozitivnega. Negativni individualistični pol vpeljuje brezmejnost na temelju odsotnosti vsakršne spremembe v nizu. To je trivialno. V individualističnem nizu ni meje, kajti ni prostora za razliko v semantični vrednosti. Pozitivni kolektivistični pol dopušča spremembo v nizu sorites.

Nasprotujočih si semantičnih standardov individualizma in kolektivismu ne moremo hkrati zadovoljiti. Če zadostimo individualističnemu semantičnemu sunku, potem sploh ne bo prostora za brezmejnost vzdolž celega niza. Če zadostimo pozitivnim semantičnim standardom, bo brezmejnost v sivem področju nekje pri sredini niza.

2. Brezmejnost s seboj prinaša odpornost

Sedaj bom razložil odpornost, potem pa postavil trditev, da je brezmejnost odporna.

1. Odpornost

Če redno telovadiš, postaneš odporen. To pomeni, da se bolje braniš nezaželenih učinkov v svojem okolju, kot če ne bi telovadil. Če cepidlačiš, postaneš neodporen. Zopet, če svoje odločitve zarišeš s širokim zamahom, si odporen. Odpornost v biološkem razvoju merimo s preživetveno vrednostjo posameznika in vrste.

Če na tablo s svojo roko narišeš krog, poleg kroga pa narišeš kvadrat, boš brez odlašanja spoznal, kateri od obeh je krog. V kolikor pri njem uporabljamo stroga merila, pa krog ne bo krog. Pravzaprav glede na stroga merila evklidske geometrije kroga v svojem življenju še nisi videl. Videl si zgolj približke krogu, *ne* pa kroga. Glede na standarde, ki jih imamo za same po sebi razumljive, pa vidimo, da to je krog. Standardi z velikimi zahtevami in z rezultatom, da za krog ni empiričnega kandidata, so neodporni. Cepijo dlake. So blizu individualistični negativni obravnavi nejasnosti v primeru niza sorites. Standardi, ki so bližje vsakdanji uporabi, so bolj liberalni in odporni. Dopuščajo obstoj mnogih empiričnih krogov.

2. Brezmejnost in odpornost

Odpornost določa pogoj (3) za brezmejnost, in sicer, da ni nikakršnega dejstva glede prehoda med nasprotnima si semantičnima vrednostima v nizu sorites.

Pogoj (3) nedvomno določa brezmejnost za kolektivistični primer. Medtem pa negativna individualistična perspektiva ne podpira pogoja (3): v individualističnem primeru sploh *ni* prehoda od ene k drugi semantični vrednosti. Začetni element individualističnega niza ima tudi vlogo elementa prehoda vrednosti. Oba dela niza sorites spremenita eno semantično vrednost v drugo. Sklenemo torej lahko, da individualistična brezmejnost ni v oporo odpornosti v takšnem smislu, kot nanjo običajno mislimo - da se pojavi sredi niza. Odpornost zopet določa odsotnost določenega prehoda med dvema nasprotnima semantičnima vrednostima v nizu sorites. V individualističnem razumevanju niza pa ni nasprotujočih si semantičnih vrednosti. Zato je individualistični pol odpornosti negativen. Le da nasprotni semantični vrednosti prideta iz nasprotnih *koncev* individualističnega niza sorites. Ta dva konca pa svojo neodporno obvlado brez izjeme vsilita celemu nizu.

Na drugi strani pa ni težko videti, da se pogoji odpornosti (1), (2) in (3) dobro prilegajo pozitivnemu primeru brezmejnosti, njenemu kolektivističnemu polu.

3. Tako je nejasnost odporna

Če brezmejnost obeležuje nejasnost in če brezmejnost s sabo prinaša odpornost, potem lahko sklenemo, da je nejasnost odporna.

4. Prevrednotenje kot edini tekmelec spoznavnega pristopa

Prišli smo do sklepa, da je nejasnost odporna. Sedaj se bomo k istemu sklepu opraviili še po drugi poti, tako da bomo trdili, kako obstajata dve temeljni razlagi nejasnosti glede na njeno brezmejnost: prevrednotenje in spoznavni pristop. Ker obe razlagi slonita na brezmejnosti, lahko zopet sklepamo, da je nejasnost odporna. Pričeli bomo s Horganovo trditvijo, da je prevrednotenje edini tekmelec spoznavnega pristopa. Vsakega od teh bomo v povzetku določili.

a. Kaj je prevrednotenje?

Prevrednotenje tvori dve trditvi. Prva trditev je, da je nejasnost nekoherentna. To pomeni, da nejasnost vodita dve vrsti semantičnih standardov, ki ju ne moremo obenem zadovoljiti. Eden od teh dveh standardov, kot smo ju bili določili zgoraj, je individualističen, drugi pa je kolektivističen. Druga trditev prevrednotenja je, da je nejasni govor kljub tej nekoherenci logično obvladan. Obvladanje je v tem, da kolektivistični standardi poskrbijo za individualistične. Prilagodijo jih tako, da ni noben par stavkov v mejnih primerih protisloven. Prevrednotenje *uveljavlja* nejasnost in je ne odpravlja na nihilističen način.

b. Prevrednotenje in spoznavni pristop

Prevrednotenje in spoznavni pristop zanikata nejasnost v svetu. Tako zavračanje, da bi nejasnost prepoznali v svetu, ne more biti značilnost nobenega pri določanju njune samosvojesti. Prevrednotenje uveljavlja nejasnost, kot smo že dejali. Isto pa velja tudi za spoznavni pristop. Trdil pa bom, da je nejasnost spoznavnega pristopa v svoji srži različna od prevrednotenja, četudi konec koncev obe stališči uveljavita brezmejnost in z njo nejasnost. Razlika je, da ostaja spoznavni pristop pri klasični logiki in pri jasno ločenih semantičnih mejah, kar pa za prevrednotenje ni nujno. Razlika med dvema razlagama je v tem, da ena zatrdi brezmejnost pri nejasnem govoru, medtem ko druga pritrjuje brezmejnosti našega poznavanja ontoloških in semantičnih dejstev.

c. Prevrednotenje kot edini tekmelec spoznavnemu pristopu

Predpostavimo začasno, da obstaja spoznavni pristop k nejasnosti. Nemudoma se ga bomo lotili. Naj velja tudi prevrednotenje nejasnosti. Mar obstajajo še drugi tekmelec spoznavnemu pristopu na grobozrnati ravni opisa? V kolikor uveljavljanje brezmejnosti *je* merilo brezmejnosti, to kaj lahko zanikamo. Supervrednotenje se na primer trudi znebiti brezmejnosti tako, da vpelje superresnico in superneresnico, vsakič kot možnost razlage pod vsemi ustreznimi pogoji. Ne glede na to, da se zdi, kako supervrednotenje v mejnih primerih uvaja ločnico, njeno pehanje k metanejasnosti razkrije, da imamo opraviti z brezmejnostjo. Tako se supervrednotenje ob uveljavljanju nejasnosti izkaže za vrsto prevrednotenja, morda tudi v nasprotju s svojimi izrecnimi namerami.

5. Prevrednotenje določa odpornost

Ni težko pokazati, da prevrednotenje določa odpornost. Prevrednotenje uveljavlja nejasnost, ko se sklicuje na brezmejnost. Brezmejnost pa lahko določimo kot odpornost. Tako je odpornost prav res temelj prevrednotenja.

6. Tako morajo biti vsi tekmelec spoznavnega pristopa odporni

Če so tako vsi tekmelec spoznavnega pristopa zvrsti prevrednotenja in če prevrednotenje določa odpornost, vse tekmece spoznavnega pristopa določa odpornost.

7. Spoznavni pristop vsebuje spoznavno odpornost

Pokazati velja še, da vsebuje spoznavni pristop spoznavno odpornost.

Spoznavni pristop je stališče, ki gradi na veri v obstoj meja. Natančno je določeno, kje se začne plešavost. Ontološko plešavosti ni, saj so meje predikatov natančno določene. To je zaželeno, saj nam pomaga ostati pri klasični logiki, zgolj pri resničnosti in neresničnosti, ne da bi nam bilo treba vpeljevati še druge vrednosti.

Težava pa je, da zaželene lastnosti veljajo za ontologijo, ne pa za naše spoznavne zmoglosti. Stališče je spoznavno, saj trdi, da je "propozicija, ki jo v mejnem primeru izraža nejasen stavek, resnična ali neresnična, in ne moremo vedeti, kaj od tega drži". (Williamson 1997: 921)

Zanikanje nejasnosti v svetu ni slaba zamisel. Skoraj vse razlage, z izjemo nenavadnega stališča ontološke nejasnosti, prisegajo na to, da svet ni nejasen. Medtem pa ostrih ontoloških robov ne moremo prepoznati. Ta spoznavna *kognitivna omejitev* določa ontološko nejasnost. Omejitev ni nujno slabo mišljena. Bržčas jo določa naša spoznavna zgradba, ki je v sozvočju s *približnostjo* in zavoljo tega s *prožnostjo*, ni pa tako blizu natančnosti, ki pri preživetju kaj lahko nima prednosti.

Kaj spoznavni pristop trdi? Zgornji navedek ima dva dela. Najprej, zatrjeni so mejni primeri, kar pomeni, da imamo nejasnost in zatorej brezmejnost. Nejasnost je zatrjena v tem smislu, da obstajajo nejasni stavki. Ti nejasni stavki izražajo propozicije, ki so v mejnih primerih resnične ali pa neresnične. Tako med propozicijami in svetom (t. j. individualistično dojeti niz sorites) vlada razmerje neposredne korespondence. Vendar pa ni močne vednosti o tem razmerju korespondence. Ker so stavki nejasni, mora biti nejasnost notranja našemu jeziku.

Večina našega govora je nejasna, če ga merimo s strogimi korespondenčnimi standardi. Če tako o čem govorimo, rečemo bodisi nekaj resničnega ali pa zopet nekaj neresničnega. Nimamo pa načina, da bi zvedeli, s katero od teh dveh vrednosti vzpostavljamo korespondenco.

Ker je večina našega jezika nejasna, vselej ko govorimo, povemo kaj resničnega ali kaj neresničnega. Vendar pa ne moremo povedati, kaj od tega drži. Tako smo soočeni s položajem, v katerem vsevedno bitje ve za korespondenco v prav vsakem primeru. Ne moremo pa povedati, v čem sta resničnost in korespondenca.

V težavo vodi korespondenčna teorija resnice, ki jo glede nejasnosti sprejme spoznavno usmerjeni teoretik. Obstajajo strogi standardi za resničnost stavkov. Ti ustrezajo situacijam v svetu. V mejnih primerih je meja vzpostavljena zaradi dejstva, da ima stavek, kakršen je "Matjaž je plešast", natančne pogoje uporabe in je potemtakem resničen vse do natančne točke, do nekega določenega roba. Če Matjaž ni plešast, potem je stavek neresničen.

Korespondenčni pogoji niso edini, ki bi nam omogočili vzpostaviti resničnost. Tod imamo dve relaciji, in sicer med propozicijami in resničnostnimi vrednostmi in zopet med stavki in med človeškim spoznanjem. V primeru korespondenčnega razmerja med propozicijami in resničnostnimi vrednostmi obstajajo meje in ni nejasnosti. Nejasnost pa nastopa, ko človeško spoznanje proizvaja stavke. Razpravo velja posvetiti še relaciji med stavki in propozicijami ter zopet med človeškim spoznanjem in med resničnostnimi vrednostmi. Najprej bodo udeležene sestavine ter njihove relacije predstavljene v obliki sheme. Po kratki razpravi o tej shemi bomo nekaj vedeli o tem, kaj trdi spoznavni pristop. Tedaj se lahko lotimo naslednjega opravila. Trdil bom, da je v primeru spoznavnega pristopa brezmejnost - kot daje slutiti že njegov naziv - spoznavna brezmejnost. Ker pa je brezmejnost temelj odpornosti, bo nadaljnja trditev, da je odpornost značilna za spoznavni pristop.

Tukaj je shema, zgrajena na podlagi sestavin zgornjega navedka, v kateri Williamson opredeljuje spoznavni pristop:

Nejasnost	(relacija)	Meje, ni nejasnosti
Stavki	(izražajo)→	Propozicije
↑		↓
(proizvaja)		(se nanašajo na)
Človeško spoznanje	(nevednost o)→	↓
		Resničnostne vrednosti (Resničnost, Neresničnost)
Spoznavna teorija (Kontekstualizem)		Ontologija (Korespondenca)

Ontološki blok je na desni, spoznavni blok pa na levi. Obstaja še relacija med slednjima.

Na desni strani je ontologija, propozicije in resničnostne vrednosti. Resničnostni vrednosti sta Resničnost in Neresničnost. Sta tisto, na kar se nanašajo propozicije. Opazimo lahko, da svet ni izrecno omenjen. Smo v vrsti fregejevskih položajev, kjer so reference resničnostne vrednosti. Propozicije se nanašajo na te resničnostne vrednosti, bodisi na Resnično ali pa zopet na Neresnično. Vse resnične propozicije se nanašajo na Resničnost. Vse neresnične propozicije se nanašajo na Neresničnost. Relacija med propozicijami in resničnostnimi vrednostmi je referenčna relacija. Bolj natančno rečeno, to je relacija korespondence. Propozicije ustrezajo resničnostnima vrednostima in zato za nejasnost ni prostora. Obstaja natančna meja med Resničnim in Neresničnim, za vsak posamični primer. Ta meja se spreminja glede na različne primere v svetu. Nismo nujno zavezani posplošitvam ali pa statističnim načelom. Ni nujno, da bi moja plešavost merili s povprečno plešavostjo ali pa s pomočjo popolne plešavosti. Dovolj je, če se propozicije nanašajo na resničnostne vrednosti. Te resničnostne vrednosti se lahko spreminjajo pri različnih primerih plešavosti, pri posamičnih ljudeh in celo pri populacijah. Vendar je pomembno, da se spomnimo, kako govorimo o mejnih primerih nejasnosti. V ontologiji pa nejasnosti ni.

Nejasnost se nahaja na levi strani sheme. Najpomembnejša vloga tod pripada človeškemu spoznanju, četudi se pojavlja v precejšnji meri neizrecno. Težko je razumeti, kaj drugega kot človeško spoznanje bi lahko proizvedlo stavke. Nekaj pa stavke proizvaja. Lastnost teh stavkov je, da so nejasni, kar je izrecno zatrjeno. Zopet pa je težko razumeti, čemu naj bi stavki bili nejasni, če pač ne zato, ker jih proizvaja človeško spoznanje, ki jih take naredi. Stavki so proizvod človeškega spoznanja, zato sodijo na levi spoznavni del sheme. Na spoznavni strani resničnost ni neposredno udeležena. Tako tod tudi ni zaslediti semantičnih dejstev. Je pa zapletenost v kontekst. Človeško spoznanje proizvaja na kontekst občutljive stavke. Brezmejnost je torej proizvedena zgolj glede na razmerje tega spoznavnega bloka do ontološkega bloka. Le na ta način lahko zares govorimo o semantičnih dejstvih. Tako se moramo obrniti k opisu relacij med spoznavno teorijo in ontologijo, kot nastopata v shemi.

Tu imamo dve vrsti relacij. Najprej so stavki, ki izražajo propozicije. Stavki so vselej v razmerju s propozicijami, ki so od njih neodvisne. Bistvena za spoznavni pogled na nejasnost je relacija med človeškim spoznanjem ter med resničnostnimi vrednostmi. Ne glede na to, da so resničnostne vrednosti v ontologiji jasno določene in med seboj ločene, ni močnega produktivnega razmerja med njimi ter med človeškim spoznanjem. Relacija je relacija nevednosti: človeško spoznanje nujno nič ne ve o resničnostnih vrednostih v mejnih primerih. Tako v mejnih primerih na ontološki strani obstajajo jasno postavljene resničnostne vrednosti, glede katerih pa človeško spoznanje nujno ostaja nevedno.

Vprašanje, na katerega velja sedaj odgovoriti, je, ali je v shemi prostor za brezmejnost, in v kolikor je, kam naj potem to brezmejnost umestimo. Odgovor je, da brezmejnosti ne gre iskati na ontološki strani, kajti tam enostavno imamo jasne meje. Vendar pa brezmejnosti ni niti na spoznavni strani. Človeško spoznanje in stavki so lahko nejasni, so pa nejasni zgolj v razmerju z resničnostnimi vrednostmi, glede določitve katerih je človeško spoznanje nevedno.

Relacija nevednosti v mejnih primerih zatorej zasnuje brezmejnost, zato je nevednost lahko odporna. Odpornost je namreč določena kot odsotnost dejstev v primeru prehodov na mejah nizov sorites. Čemu naj takemu primeru odpornosti rečemo spoznavna odpornost? To je stvar naše vednosti o udeleženih mejah. In četudi ni neposredno umeščena na spoznavni strani sheme, je še vedno relacija med na človeško spoznanje oprto vednost, ki zajema umestitev meja, in med z njo povezanimi resničnostnimi vrednostmi. Tako spoznavni pristop zajema spoznavno odpornost.

Odpornost spoznavnega pristopa se pojavi tam, kjer je človeško spoznanje v razmerju z resničnostnimi vrednostmi. Naša, za takšno razmerje značilna nevednost tako zasnuje odpornost. Tudi prevrednotenje gradi na odpornosti, četudi ne na spoznavni odpornosti. Gre za odpornost naših pojmov, ki jih ne moremo enačiti s propozicijami. V tem smislu je prevrednotenje bolj kot na spoznavnem pristopu utemeljeno na psihologiji, četudi bi na začetku lahko morda sumili, da bo drugače.

8. Tako je nejasnost odporna

Če obstajata zgolj dva grobozmatno določena tekmeča pri razlagi nejasnosti, prevrednotenje in spoznavni pristop, in če oba slonita na odpornosti, potem lahko sklenemo, da nejasnost naredi odporno zanjo značilna brezmejnost.

LITERATURA

- Horgan, Terry (1994). "Transvaluationism: A Dionysian Approach to Vagueness", v *The Southern Journal of Philosophy*, Vol. XXXIII, Supplement, Spindel Conference on Vagueness; The University of Memphis: Memphis.
- Horgan, Terry (1998). "The Transvaluationist Conception of Vagueness", izšlo bo v *The Monist*, številka posvečena nejasnosti.
- Potrč, Matjaž (1998). "Disciplined Vagueness and Cognition", referat za simpozij Southern Society for Philosophy and Psychology.
- Read, Stephen (priredil Matjaž Potrč): "Večni plešči: Paradoks Sorites", *Anthropos* 4-6, 1997, str. 239-249.
- Williamson, Timothy (1997). "Précis of *Vagueness*". *Philosophy and Phenomenological Research*, December, 921-928.